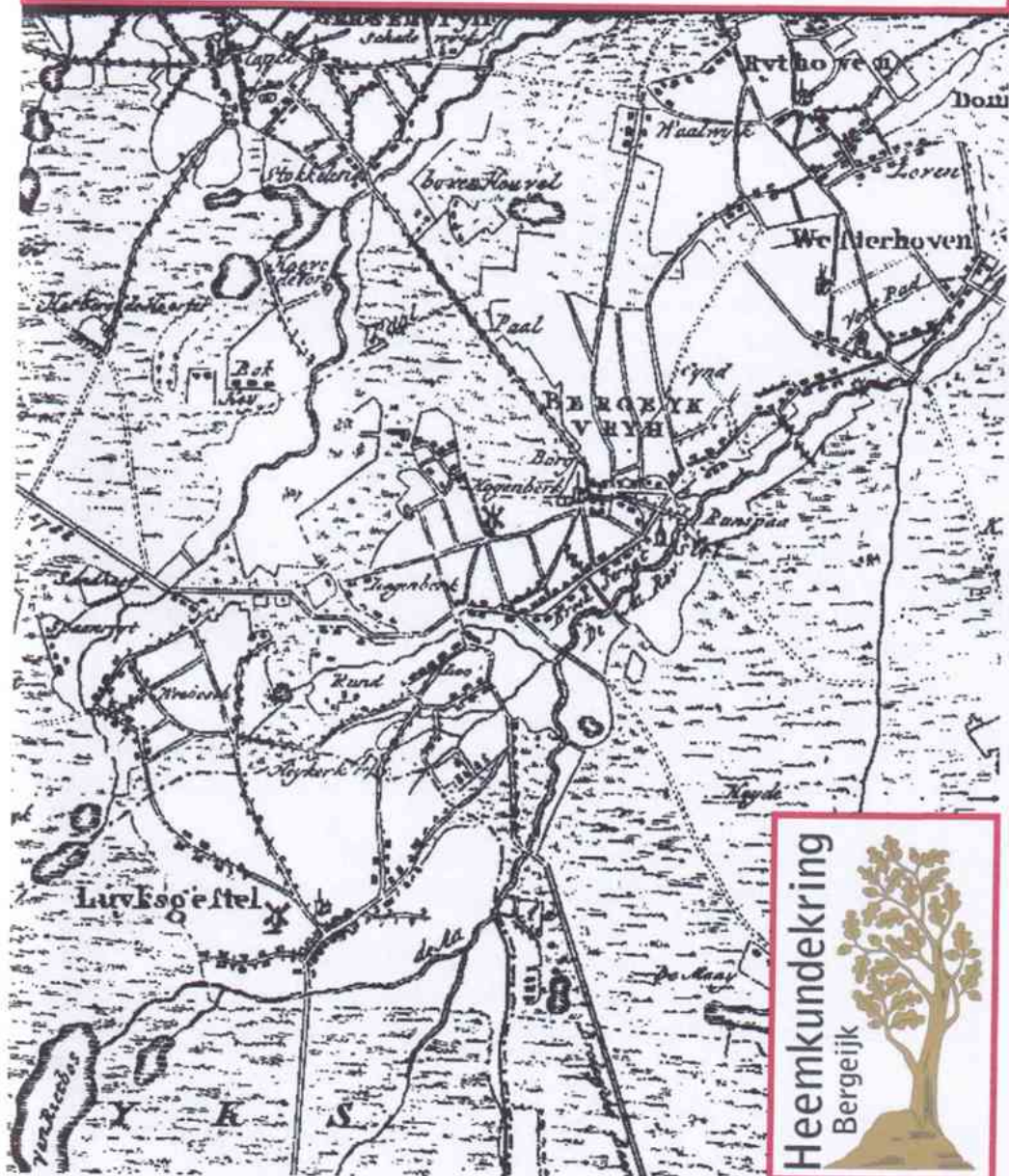

DE KEERSOPPER

Jaargang 13

Nr. 52

December 2018

Heemkundering

Bergeijk

DE KEERSOPPER

NR 52 december 2018

RIJK EN ROOMSCH...

De Keersopper neemt u dit keer mee naar het Rijke Roomse Leven. De meesten van ons hebben de genoegens daarvan aan den lijve mogen smaken. Sta mij toe dat ik een persoonlijke duit in het zakje doe. Want ook wij waren thuis (zoals dat destijds heette) 'Roomsch in alles'. Mijn vader, die in Strijp dirigent van het kerkkoor was (35 mannen, 55 jongens en twaalf dames- kom daar nog maar eens om) kende alle kerkelijke feestdagen uit het hoofd. Dat hebben mijn broer en ik geweten. Elke morgen rond de klok van zeven maande hij ons op te staan om op tijd in de kerk te zijn. "Het is vandaag Benedictus (11 juli), of Ignatius (31 juli), of Maria Onbevleete Ontvangenis (22 augustus), of Sint Lucas (18 oktober), of - de mooiste dag van het jaar - Sint Cecilia (22 november ... hazenpeper en mijn eerste glaasjes rode wijn). Het ongeluk wilde dat ik tegenover de Trudokerk in Strijp geboren ben en daar ook opgroeide. Als tijdens het ontbijt Jan de Koster in de deuropening van de kerk kwam staan, wisten mijn moeder en ik dat hij een misdienaar tekortkwam. Vlug weer terug dus naar de kerk. Soms ook nog een derde keer als er om half tien een huwelijk of een begrafenis moest worden 'gediend'.

In zijn artikel over 'het Rijke Roomsche Leven in de schoolbanken' meldt Ad Tilborghs dat op school wekelijks het kerkbezoek van de leerlingen geregistreerd werd. Vertel mij wat. Ik was jarenlang 'kampioen' van de klas. Een score van meer dan twintig missen per week was geen uitzondering. In mei en oktober kwam daar ook nog het lof bij, in de vastentijd de Lijdensmeditatie en in december de Adventsvieringen.

Gelukkig mochten mijn broer en ik op zondagmiddag naar de wedstrijden van de *RKVV* Brabantia. Mijn vader ging zelden mee, want op zondagmiddag was er altijd wel een bijeenkomst van een of andere broederschap die niet gemist mocht worden.

Zo komen we bij het artikel van Theo Antonis terecht dat een mooi overzicht biedt van de verrassende variatie op dit gebied. Mijn speciale herinnering gaat uit naar het Geestelijk Verbond ter Uitroeiing van Godslasteringen, Verwensingen en Onkuise gesprekken. Mijn vader was daar, voor zover ik weet, geen lid van, maar hield toch in huis de touwtjes strak: geen ijdel gebruik van de naam des Heren. Soms, als ik ver genoeg buiten gehoorsafstand van mij vader was, ontsnapte mij wel eens een krachtterm. Gelukkig was er dan, zoals Theo meldt, de noodrem in de vorm van een rouwmoedig gefluisterd “Geheiligt zij Uw naam.... Gezegend zij God.” Waarna we opgelucht onze weg door het Rijke Roomsche Leven konden vervolgen.

Heeft de 52^e Keersopper nog meer te melden?

Zeker wel. In het vorige nummer was Johan Biemans te gast in het monumentale doktershuis ‘De Keizer’. Dit keer legt hij aan bij het al even monumentale doktershuis aan de Burg. Magneestraat.

Het is dit jaar op de kop af 125 jaar oud. Toen het uit de steigers kwam, viel Bergeijk om van bewondering. “Een pronkstuk. Jammer dat het zo achteraf staat.” Dat probleem is inmiddels ook opgelost.

Wij wensen u wederom veel leesplezier.

Cas van Houtert (eindredacteur)

HET RIJKE ROOMSCHE LEVEN IN DE SCHOOLBANKEN

Na de Tweede Wereldoorlog werden in een tijdsbestek van amper tien jaren in ons land 2,4 miljoen kinderen geboren. Het gaat hier om de periode 1946-1955. In heel Nederland, dus ook in Bergeijk, zullen de ambtenaren van de Burgerlijke Stand de handen vol hebben gehad met de alsmar toenemende aangiften van geboorte. Al deze nieuwe wereldburgers werden pas veel later aangeduid als de generatie van de *babyboom*.

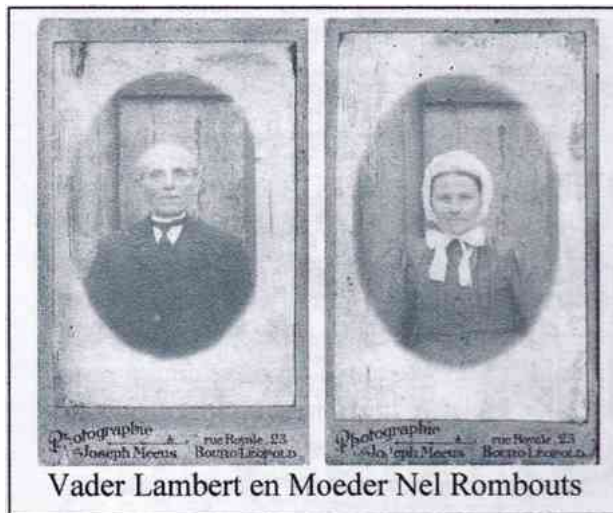
De gevolgen van deze enorme geboortegolf waren verreikend: overvolle lagere scholen in de jaren vijftig, een grote toestroom naar de arbeidsmarkt en het hoger onderwijs in de jaren zestig, grote bouwinspanningen in de jaren zeventig, en, vanaf 2011, een verhoogde toename van 65-jarigen. De eersten van de lichtung babyboomers van 1946 hebben in maart en april 2011 hun AOW-uitkering gekregen. De inspanningen in het echtelijk bed in de jaren na de Tweede Wereldoorlog hebben inmiddels miljarden gekost. En het houdt maar niet op, de komende jaren.

De babyboomers hebben in veel opzichten de wind in de rug gehad. Toen de naoorlogse generatie zich meldde op de arbeidsmarkt was de vijfdaagse werkweek (1960) ingevoerd, werd het minimumloon voor jongeren tot 25 jaar geregeld en profiteerden nieuwkomers op de arbeidsmarkt van een ongekende vraag naar arbeidskrachten. Die zorgde ervoor dat de lonen van jaar tot jaar met 8 tot meer dan 16 procent (1964) omhoog gingen. Het minimumweekloon voor jongeren vanaf 25 jaar werd vastgesteld op 100 gulden (45 euro). Ook secundaire arbeidsvoorwaarden werden beter. Ons land was na 1963 een van de snelst groeiende economieën van Europa, onder andere dankzij de forse toename van de beroepsbevolking. De babyboomers zijn opgegroeid met televisie (1951), later met de anticonceptiepil (1962). Ook de katholieke kerk ging/moest met de tijd mee. Maar het duurde wel even voor dat zijn beslag kreeg. Van de gelovigen werd stilaan een actievare rol verwacht. De volkstaal kwam in plaats van het Latijn; de priester stond voortaan met zijn gezicht in plaats van zijn rug naar de kerkgangers.

De toegenomen welvaart, de groei van de katholieke bevolking, de intensivering van de geloofsbeleving en de grote aantallen religieuzen droegen ertoe bij dat deze periode ook wel betiteld werd als de tijd van het *'Rijke Roomsche Leven'*.

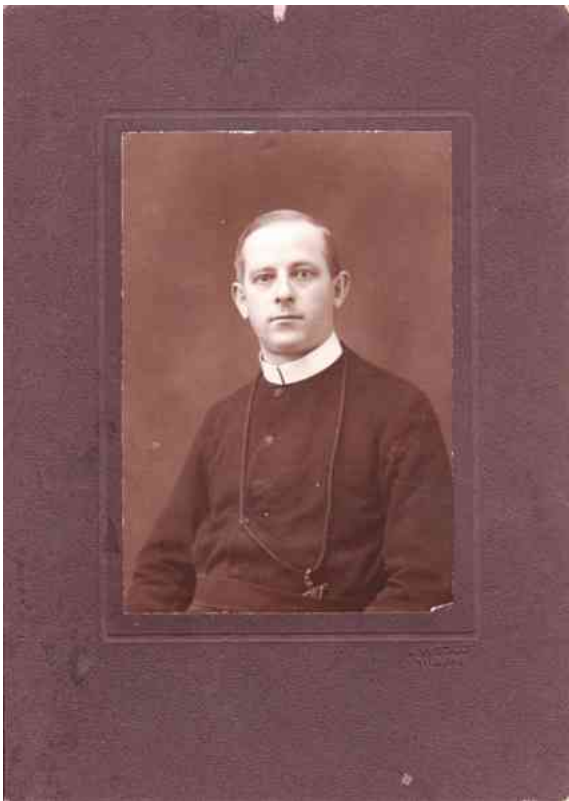
Ooit telde Bergeijk vier kloostergebouwen. In de loop der jaren waren daarin vijf congregaties gehuisvest, vier voor vrouwen en één voor mannen. De vrouwen waren werkzaam in het onderwijs en de maatschappelijke zorg, de paters hadden er hun noviciaat. Ben je ouder dan 55+ dan is de kans groot dat je de eerste heilige communie hebt gedaan, dat je voor en na het eten een kruisje sloeg en wekelijks naar de kerk ging. Ergens in het huis was wel een wijwatervaatje te vinden, zodat de bewoner bij binnenkomst in de vertrek er enkele vingers in kon dopen en vervolgens, met gereinigde handen, een kruisteken kon maken: het wijwaterkruisje.

In dit klimaat was het vanzelfsprekend dat ook het onderwijs tot diep in de haarvaten van de katholieke leer doordrongen was. Dat gold bij uitstek voor het lager onderwijs. Dat was van en voor de parochie. De pastoor was de baas; het bij wet voorgeschreven schoolbestuur viel doorgaans samen

met het kerkbestuur. De leerstof en de lesmethoden waren van A tot Z op katholieke leest geschoeid. Dat gold niet alleen voor Brabant maar voor heel katholiek Nederland. Het was een geboren Bergeijkenaar die in dat proces een eminente rol vervulde: Godefridus Franciscus (Frans) Rombouts, beter bekend als Frater Rombouts.

Een onderwijskundige van nationale allure, schrijver van schier ontelbare boeken en boekjes, geestelijke vader van een onderwijsmethodiek die jarenlang in katholiek Nederland als alleenzalmakend werd beschouwd. Hij was geboren op 15 januari 1883 als zoon van Lambertus Rombouts (1851-1937) en Petronella de Werdt (1857-1925). Gepokt en gemazeld in een door en door katholiek gezin dat elf kinderen telde (van wie er twee dood werden geboren).

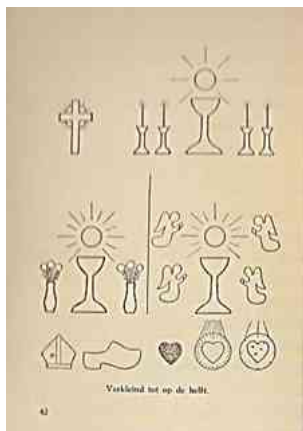

Zijn oudere zusje, Maria Lucia, stierf toen zij vier was, waarna Frans de oudste was. In 1900, net zeventien jaar oud, werd hij als frater Sigebertus opgenomen in het noviciaat van de Fraters van Onze Lieve Moeder van Barmhartigheid te Tilburg. Hij behaalde verschillende onderwijsbevoegdheden, de akte Duits MO-A en volgde enkele jaren colleges aan het Pedagogisch-Psychologisch Instituut van de RK Leergangen. Nog tijdens zijn opleiding barstte hij los in een stortvloed van op pedagogische leest geschoeide publicaties. Hij was katholiek in alles, dus ook in zijn lees-, schrijf-, en rekenmethodes.

In het katholieke zuiden werd hij een vedette. In 1931 werd hij lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Zijn bibliografie, bestaande uit 771 publicaties (periode 1911-1949), verscheen bij zijn 50-jarig kloosterjubileum in 1950. Hij overleed in 1962, op twee maanden na tachtig jaar oud.

Zoals gezegd: hij was katholiek in alles. Merkwaardig genoeg gold dat ook als hij modellen ontwierp voor de lessen in schrijven, taal en rekenen. Voorbeelden zijn er te over. Vandaag de dag zullen zij pedagogen, onderwijskrachten en andere belangstellenden met verbazing, wellicht zelfs met afgrijzen vervullen. Een halve eeuw geleden waren zij zondermeer *sacrosanct* verklaard.

In zijn leerboekje *'Vooruit in Nieuwe Richting'* vinden we geometrische omtrekmodellen die dienden om de motoriek van kinderen te oefenen voordat ze aan het echte schrijven toekwamen. Tussen het aangeboden oefenmateriaal – uiteraard – stonden eenvoudige tekeningen van godsdienstige voorwerpen als een kruis, kandelaars, een kelk met stralende hostie, engeltjes, een kerkgebouw, een klomp (voor Sinterklaas) en een mijter. De bedoeling was dat de kinderen door met een potlood de omtrekken te volgen een vaste hand kregen. Ziehier de toelichting:

De kinderen tekenen zo graag alles, ook dingen die bij Catechismusles ter sprake komen, en hoe beter het godsdienstonderwijs gegeven wordt, hoe beter is als allesdoordringende zuurdesem het gehele onderwijs doorwerkt, des te eerder zal 't kind er toe komen, om ook dit gebied zijn weten neer te krabbelen. En iedere onderwijzer weet, van hoeveel gewicht het tekenen van zaken is, voor het onthouden. Het kruis staat aan het begin van ieder Godsdienstonderwijs.

Bij de behandeling ervan, heeft de catecheet (godsdienstleraar) een kruis in handen, hij tekent het kruis op het bord, en de leerlingen tekenen het na. Maar met ons model maken ze nu eens een heel mooi kruis. We kleuren of arceren het; een andermaal versieren we het met cirkel en stralen.

De klomp zelfs voor Sinterklaas kunnen ze met behulp van ons modelletje maken en hem vullen met hooi, wortelen, brood enz. voor het paard.

Bij behandeling van de kerk stellen wij de leerlingen in staat een kerk in zijn meest algemene vorm te tekenen. Met enkele doorgetrokken lijnen, is

de kerk klaar als in ons voorbeeld. Een andere keer tekenen we ramen in de kerk, spitsboogramen, waarvan eerst even een grote op 't bord getekend wordt, om de bijzondere vorm op te nemen. Dan gaan we zulke ramen, kerkramen, in onze tekening zetten.

Daar bleef het niet bij. Ook de kunst van het rekenen werd met een katholieke paplepel naar binnen gegoten. Natuurlijk stonden in de rekenboekjes van die tijd veel 'koopmansommen', maar het waren toch de van katholieke strekking voorziene voorbeelden die eruit sprongen. Zoals: *'Als gij eerbiedig een kruis maakt, verdient gij 50 dagen aflaat. Doet gij het met wijwater, dan hebt gij 100 dagen aflaat. Hoeveel dagen aflaat verdient Jan elke dag? 4-maal daags maakt hij een kruis met wijwater, 10-maal zonder.*

In de jaren vijftig was het in het katholieke Zuiden nog gebruikelijk dat de school het huiselijke milieu van een leerling in beeld bracht. Op die manier werd duidelijk wat voor vlees zij in de kuip had. Met het oog daarop waren vragenlijsten ontworpen waarop de onderwijskracht door simpelweg een kruisje te zetten vast konden leggen welke kwalificatie op de leerling van toepassing was. En bij twijfel: *'Wanneer u iets niet weet, vult u een vraagteken in, maar wees niet zo scrupuleus absolute zekerheden te bieden voor u zelf'.*

Deze vragenlijsten moesten worden ingevuld, omdat bij het schooladvies voor het voorgezet onderwijs niet alleen de rapportcijfers maar ook de thuissituatie van de leerling bepalend was. Dat was in een tijd dat het voortgezet onderwijs een stuk minder toegankelijk was dan nu. Afkomst, status, woonomgeving, geld; ze bepaalden de kansen van een kind op vervolgonderwijs. Waren de ouders van eenvoudige komaf, dan was het schooladvies meestal ambachts- of huishoudschool. Bij een kind van een notabele werd al snel gekeken naar mogelijkheden op de ULO of liever nog, naar de HBS.

Bij de leerling moest de onderwijzer de thuissituatie op drie kwalificaties beoordelen:

Financieel.

1. zeer goed: fabrikanten, academici met zeer rendabele praktijk, grote zakenlieden enz.
2. welgesteld: goede middenstanders, hogere ambtenaren, bedrijfsleiders enz.
3. middelmatig: kleinere middenstanders, gemiddelde ambtenaren, werkmeester in een bedrijf enz.
4. beperkt: de gemiddelde arbeider.
5. arm: wat daar beneden ligt.

Intellectueel.

1. academisch: universitaire titel of daarmee gelijk te stellen vorming.
2. geletterd: onderwijzer, middelbare schoolopleiding, accountant enz.
3. middelmatig: ULO-opleiding zonder belangrijke verdere studie, goed ontwikkelde arbeider etc.
4. eenvoudig: de gewone arbeider, die zijn lagere schoolkennis voldoende heeft bijgehouden.
5. dom: dit niet zozeer bedoeld als omschrijving van de intelligentie, maar van de intellectuele ontwikkeling, (achteraf wonende keuterboertjes, zeer simpele arbeidersgezinnen enz.). Wel zal het met de zwakke verstandelijke aanleg der ouders ook een tekort van ontwikkeling samengaan.

Pedagogisch.

1. zeer goed: er wordt regelmatig op verstandige wijze aandacht aan de opvoeding besteed.
2. goed: er wordt behoorlijk werk gemaakt van de opvoeding.
3. middelmatig: de gewone situatie, waarbij een normale ordelijkheid in het gezin bestaat zonder speciale aandacht voor de opvoedkwesties.
4. weinig verzorgd: de opvoeding laat te wensen over, maar er bestaan ook geen eigenlijke mistoestanden.
5. verwaarloosd: spreekt voor zichzelf.

Zo toetsten ze in de jaren na de Tweede Oorlog het kind dat de lagere school zou gaan verlaten. Anno 2018 is er sprake van methodetoets, voortgangstoets (leerlingvolgsysteemtoets), de drie-minuten-toets,

citotoets, eindtoets, examentoes, intelligentietest, diagnostische test en wat al niet meer. De Onderwijsinspectie waarschuwde onlangs voor het ontstaan van een wildgroei aan toetsen. Zijn er inderdaad teveel eindtoetsen? Welke zijn dat dan en wat wordt er precies getoetst? Wat vinden ouders van al die toetsen? Waar moet een goede toets aan voldoen? En hoe zwaar weegt de eindtoets nog bij het schooladvies? Allemaal zaken waarover we ons druk maken. Maar de echte zorg is toch wel dat we - ceteris paribus – op termijn een gigantisch tekort zullen hebben aan gekwalificeerde leerkrachten. En dan zijn we nog verder van school.

Ad Tilborghs

Roomsche Kath. Bijzondere School
BERGEIK ('T LOO).

GETUIGENSCHRIFT
VAN GEDRAG EN VORDERINGEN

van H. van Toppel
Leerling der 1de Klas. 9de jaar
Julie 1936

Gedrag	10	Beteekenis der cijfers:
Ijver	10	
Beleefdheid	10	
Handwerken	8,5	10. Uitmuntend
Godsdienst	10	9. Zeer goed.
Lezen	9	8. Goed.
Schrijven	9	7. Ruim voldoende.
Rekenen	9	6. Voldoende.
Ned. Taal	9	5. Twijfelachtig.
Aardrijkkunde	8	4. Onvoldoende.
Geschiedenis	10	3. Zeer onvoldoende.
Natuurkennis	10	2. Gering.
Zingen	9	1. Zeer gering.
Teekenen	9	Handteekening der Ouders:
Totaal	83	<u>H. van Toppel.</u>

Van 4 leerlingen. No. 1
De Onderwijzeres der klas.
H. G. van Toppel.

H. K. van Toppel: 54
Handteekening: 22

Deze Bergeijkse leerling(e?) in 1936 scoorde maximaal op als het ging om Gedrag, Ijver, Beleefdheid en Godsdienst. Ook als praktiserend katholiek mocht hij/zij er zijn: 24 keer naar de kerk gegaan om de Heilige Mis bij te wonen en 22 maal naar het Lof.

In de jaren vijftig deed het onderwijzend personeel via het schoolrapport een dringend beroep op de ouders om ervoor te zorgen dat hun kroost de katholieke rituelen niet zou verzuimen. (Zie volgende pagina's)

Ouders, wij vragen U. *in het belang van Uw kinderen:*

1. Waakt er voor, dat zij trouw en met eerbied het morgen- en avondgebed bidden.
2. Stuurt hen zo veel mogelijk 's morgens naar de H. Mis.
3. Zorgt, dat zij thuis de catechismus leren.
4. Verbiedt hun te roken, geeft nooit bier, kweekt geen snoepers.
5. Toont dikwijls Uw belangstelling voor het onderwijs.

Ingeschreven den ..... *1. September* ..... 19 *51* .....

Afgeschreven den ..... *31 Augustus* ..... 19 *51* .....

wegens ..... *toelating naar Valkenburg* .....

't Loo — Bergeijk, ... *juli* ..... 19 *51* .....

Het Hoofd der School.

[Handwritten signature]

Ouders, wij wijzen U, in het belang van Uw kinderen, op het volgende:

1. Waakt er voor, dat zij trouw en met eerbied het morgen- en avondgebed bidden.
2. Stuurt hen zoveel mogelijk 's morgens naar de H' Mts.
3. Zorgt, dat zij thuis de Catechismus leren.
4. Hoofd en personeel zijn buiten de lesuren steeds genegen met U over schoolzaken te spreken.
5. Draagt er zorg voor, dat Uw kinderen steeds op tijd in school aanwezig zijn. Stuurt hen echter niet te vroeg van huis.
6. Geen kind mag de school verzuimen, zonder vooraf aan het hoofd der school verlof te hebben gevraagd, in geval van ziekte dient tijdig bericht te worden gezonden.
7. Toont dikwijls Uw belangstelling voor het onderwijs.

Ingeschreven de ..... 19 .....

Afgeschreven de ..... 19 .....

wegens .....

Bronnen

- Babyboomers, indrukken vanuit de statistiek. CBS, Den Haag/Heerlen, 2012
- Zwijsen een passie voor uitgeven, geschiedenis van een educatieve uitgeverij. Uitgeverij Zwijsen B.V. Tilburg, 1997
- Kwekeling tussen akte en ideaal, de opleiding tot onderwijzer(es) vanaf 1800. Mineke van Essen, Amsterdam 2006
- Jack Geudens van de Spaanrijt, <https://grandioos.wordpress.com/>
- BHIC, <https://wieroekwijnwaterenworstenbrood.nl/>
- Met dank aan Frits van der Heijden en Ben Putman

BERGEIJKSE DEVOTIE BROEDERSCHAPPEN IN DE 19^E EEUW

Het ‘Rijke Roomse Leven’, waar men soms met weemoed aan terugdenkt, bestond slechts enkele generaties. Het besloeg historisch gezien de periode van de tweede helft negentiende eeuw tot circa 1960. De traditionele Rooms-katholieke man of vrouw van toen besteedde de tijd die overbleef na arbeid en rust grotendeels aan de godsdienst, zoals het bijwonen van de diensten in de parochiekerk, het deelnemen aan de door de kerk georganiseerde godsdienstoefeningen, gebeden thuis of bijeenkomsten van sociale verenigingen. Vrijwel het hele leven was aan God gewijd. Elke overgang in het dagelijks leven, hoe klein ook, ging met een godsdienstig ritueel gepaard.

Hoe was dit ontstaan?

Na de Vrede van Munster in 1648 gingen de kerk- en kloostergebouwen, kapellen en pastorieën over in protestantse handen. Doel was Brabant tot het protestantisme te brengen. Dit werd geen succes. In het grensgebied weken de katholieken uit naar gebedshuizen die gebouwd werden net over de toenmalige landsgrens. Voor Bergeijk verrees een schuurkerk op de grens met Luyksgestel. De Bergeijkse gelovigen bouwden haar tussen 1648 en 1650 op de hei tussen het gehucht ‘de Rund’ en de Weebosch, net op Luyksgestels grondgebied. Al snel werd deze kerk ‘Heikerk’ genoemd. De overgrote meerderheid van de bevolking bleef katholiek. Geleidelijk zagen de Staten-Generaal in dat de protestantisering faalde. Reden om de dwangmaatregelen te verzachten. In iedere parochie mocht weer een priester aangesteld worden die de diensten voorging in een bedehuis dat van buiten niet als zodanig te herkennen was. Overal werden nu sober ingerichte schuurkerken gebouwd. Zo ook te Bergeijk. Op het Hof verscheen er een in 1716. De Heikerk bleef nog tot 1790 in gebruik, totdat ook op ’t Loo een schuurkerk was gebouwd. Voor het bezit van een schuurkerk moest wel jaarlijks een belasting worden betaald. Processies, bedevaarten en acties zoals rogge- en boteromgang voor het levensonderhoud van de parochiegeestelijkheid bleven verboden, Voor de katholieke bewoners van Staats-Brabant begon bij de Bataafse omwenteling in 1795 – met de inval van de Fransen – de kerkelijke

emancipatie. Er kwam weer vrijheid van godsdienstoefening. De protestanten verloren hun bevoorrechte positie. De Rooms-katholieken kregen formele gelijkstelling maar moesten hun positie in de praktijk nog wel bevechten.

Al voor het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853 werkte de vicaris H. den Dubbelen aan een beter opgeleide en sterker

gedisciplineerde parochie-geestelijkheid. Een beleid dat hij ook na zijn Bisschopsbenoeming voortzette. Hij kreeg hulp van de broeder- en zustercongregaties, die in de parochies actief werden. Het onderwijs en de ziekenverzorging werden hun belangrijkste werkterrein. In de parochies werden de gelovigen tot een eenvoudig, volgzzaam en deugdzzaam leven aanzet.

De kerk zette hiervoor als middelen nieuwe devotie-broederschappen en volksmissies in. Tijdens de volksmissies werd oude devoties nieuw leven ingeblazen. Dit resulteerde er in dat het bidden van de kruisweg, rozenkransgebed en het dragen van een scapulier weer gewoon werden. De volksmissie leidde vaak tot de oprichting van een broederschap. De deelname aan de broederschappen benadrukte de Katholieke identiteit.

A decorative border with a repeating floral or scrollwork pattern, enclosing the text of a religious notice.

GEDACHTENIS
VAN DE
HEILIGE MISSIE,
TE
B e r g e i j k,
begonnen den 24 Februarij 1844.
DOOR DE E. E. PATERS REDemptORISTEN

2272828032.

Als gij des morgens ontwaakt, maak het teeken des H. Kruis en zeg: Mijn God, ik geloof dat Gij hier tegenwoordig zijt, ik aanbid U en dank U, dat Gij mij dezen nacht bewaard hebt.

Kleed u dan zedig aan, en bid knielende daarna driemaal het Wees gegroet, ter eere der zuiverheid van Maria, en voeg daarbij de volgende woorden: O heilige Maagd, mijne goede Moeder, ik stel mij onder uwe moederlijke bescherming, geef mij uwen heiligen zegen en bewaar mij heden voor alle kwaad, bijzonderlijk voor de doodsonde.

Meester P.N. Panken schreef in zijn dagboeken vaak over deze volksmissies. In 1865 noteerde hij:

..... *Alhier getroostte ik mij de volgende reizen ter bijwoning van sermoenen¹⁾ te doen. De inleiding. 2e den volgenden avond over de zonde 1 uur lang; 3e onder de hoogmis over de biecht al nopens het geheim, bijna 1 uur door Michels²⁾; 4e door Jansen²⁾, over het (...) nagenoeg 1 uur, deze 2 dagen celebreerde de Eerw. Herder van 't Loo de hoogmis; 5. Vrijdag, toen de Eerw Kapellaan te Luijksgestel ze opdroeg, 1 uur preek over de pligten der ouders en oversten: ernstig laakte Michels de misbruiken, die bij het in deze omstreken zoo algemeen heerschende avondbuurten plaats hebben. 6. Zaterdag onder de hoogmis, door den Ew Heer Kapellaan te Luijksgestel, Michels over het H. Sacrament des altaars, 3/4 uur. 7. Even lang des Zondags, Jansen over de naaste gelegenheid der zonde, onder de Hoogdienst van den Eerw.Hr. oud. Pastoor van Dommelen. 8. Maandag hoogmis door den Eerw. Hr. Kapellaan te Luijksgestel, Michels nagenoeg 3/4 uur over het gebed. 9. Dinsdag de hooge Mis door den Eerw. Kapellaan van 't Hof. Nadat Jansen schapulieren, medailles enz. gezegend had predikte Zijn Eerw. over de naastenliefde: hij stond .... uur in den kansel. Toen ik ruim 1 uur te (...) komt mijn vriend de Eerw. Heer Pastoor (...) melen mij verzoeken. Zijn Eerw. ter (...) slotpreek naar 't Loo te ver wijle oponthoud begaven wij ons over het Hof derwaarts. De bejaarde en vermoeide Michels bad het rozenhoedje en onder het fraai zingen van het "O Salutaris hostia" door de Koristen, nam Jansen de plaats zijns medebroeders in. om eene verhevene en uitmuntende verhandeling over den hemel te houden, die hij in betrekking op zichzelf en voor de parochianen van het Loo beschouwde: in het 2e deel zijner rede maakte hij deze laatste bekend. zooals hij ook in de voormiddagpreek gedaan had, dat het dien dag 35 jaren geleden was, dat hun herder de priesterlijke wijding ontving, waarvan hij er 19 met grooten ijver in hun midden doorbragt. spoorde ze tot dankbaarheid aan enz.. Met het afscheid en het geven van den gebruikelijke zegen. sprak de Pater 1 uur en 10 minuten, terwijl met de nog gezongene lofgebeden. de gezamentlijke dienst ongeveer 2 uren duurde. Geen enkel maal zag ik de kerk zoo bezet dan dien avond; er brandden (...) dan 100 kaarsen, een kleiner getal (...) vorigen avond ontstoken, toen bij predikatie over de*

H. moeder Gods door Michels haar uitgesteld beeld enz. prachtig verlicht werd. Des Zaturdags 's morgens had op 't Loo tenslotte nog eene dienst voor de overledenen en predikatie daarover plaats en zijn de misionarissen over 't Hof en Eersel naar hun gesticht vertrokken. ....

1) sermooon = predicatie

2) Michels en Jansen: Paters Redemptoristen uit 's-Hertogenbosch

Bij de devotie-broederschappen was het verenigingskarakter niet belangrijk. Dit in tegenstelling tot de broederschappen die in de vijftiende

en zestiende eeuw waren ontstaan en die uitgroeiden tot gilden.

Bij de nieuwe broederschappen lag de nadruk op het beoefenen van een bepaalde devotie en het verkrijgen van de daaraan gekoppelde aflaten. Voor de oprichting van een broederschap in de parochie was toestemming nodig van de bisschop.

De broederschappen sloten zich vaak aan bij een Aartsbroederschap.

Voor de oprichting daarvan was zelfs een pauselijke goedkeuring vereist. In de negentiende eeuw kwam in alle parochies een scala aan broederschappen in zwang. Sommige hadden een algemeen karakter, andere richtten zich op de plaatselijke heiligenverering. Hier volgt een bloemlezing van de broederschappen in de

parochies van het huidige Bergeijk ('t Hof, 't Loo, Luyksgestel, Riethoven, Westerhoven. De parochie in de Weebosch ontstond pas in de twintigste

eeuw). De drie eerst genoemde broederschappen bestonden in alle parochies.

Broederschap van de Heilige Rozenkrans.

In deze broederschap vereerden de leden Maria door het bidden van rozenhoedjes. In de officiële stichtingsakte, ondertekend door een bisschop in Rome, is vastgelegd hoeveel en op welke manier rozenhoedjes per bijeenkomst moesten worden gebeden.

Geestelijk Verbond ter uitroeiing van Godslasteringen, Verwensingen en Onkuise gesprekken

De aanleiding voor de oprichting van deze broederschap was de zedenverwildering die het gevolg was van de langdurige inkwartiering van soldaten tijdens de Belgische Opstand. Het zedelijk en morele peil van de bevolking moest opgekrikt worden. Zo verbood de Bossche bisschop het

dansen bij kaarslicht in openbare gelegenheden.

Het doel van deze broederschap was het uitroeien van het misbruik van Gods naam en de ontheiliging van zon- en feestdagen. De leden beloofden:

- nooit een Godslastering uit te spreken
- te voorkomen dat ondergeschikten dit deden
- dat als dit toch gebeurde God eerherstel zou worden gegeven door te zeggen: Geheiligd zij Uw naam.... Gezegend zij God.
- dagelijks één Onze Vader, één Wees Gegroet en één Glorie zij de Vader te bidden.

**BR O E D E R S C H A P
D E R G E D U R I G E A A N B I D D I N G
V A N H E T
A L L E R H E I L I G S T E S A C R A M E N T .**

Is in de
Broederschap der gedurige aanbidding ingeschreven, en neemt
aan, den
van
volgens den regel van deze
Broederschap, het Hoogheilig Sacrament te aanbidden.

Broederschap van de Eeuwige Aanbidding

Deze broederschap had als doel de eer aan het Allerheiligst Sacrament te vermeerderen en de dankbaarheid en de erkentelijkheid voor de instelling daarvan te bevorderen; de ontelingen en ontheilgingen van het H. Sacrament te herstellen en te vergoeden. De leden beloofden een keer per week, een keer per maand of een keer per jaar een uur van aanbidding te houden.

Het aantal leden van deze broederschap zal niet groot zijn geweest. Panken meldt in zijn dagboek, dat hij in 1892 als zelateur werd gevraagd, maar dat hij bedankt had, omdat hij maar weinig leden verwachtte.

De Broederschap van de H. Franciscus Xaverius.

Zij bestond in de parochies 't Hof, 't Loo, Luyksgestel en Riethoven. Oorspronkelijk heette deze broederschap 'Genootschap tot Voortplanting des Geloofs'. In Brabant werd doorgaans de benaming 'Broederschap van de H. Franciscus Xaverius' gebruikt. In Limburg was de naam 'Broederschap Voortplanting des Geloofs' gebruikelijk; boven de rivieren 'de Broederschap van de H. Geest'. De broederschap, die bestond in de parochies 't Hof, 't Loo, Luyksgestel en Riethoven, had ten doel door gebed en giften de ongelovigen in alle werelddelen tot het RK geloof te brengen.

Broederschap van Onze Lieve Vrouw van Bijstand.

De parochies 't Hof, 't Loo, Westerhoven en Riethoven hadden een broederschap van OLV van Bijstand. Haar activiteit bestond uit het bidden van een rozenhoedje van vijf tientjes en een Onze Vader met Weesgegroet voor de overleden leden. Zij kwam bijeen op de zeven feestdagen van Onze Lieve Vrouw: Onbevlekt Ontvangenis (8 dec.), Geboorte (8 sept.), Presentatie (12 nov.), Lichtmis (2 feb.) Boodschap (25 maart), Visitatie (2 juli), en ten Hemelopneming (15 aug.).

Broederschap van het Allerheiligst Hart van Maria. Het doel van deze broederschap was om door de voorspraak van de Allerhoogste en de Onbevleete Moedermaagd de goddelijke barmhartigheid en de bekering van alle zondaars te verwerven. De broederschap was actief op 't Hof en 't Loo. Op 't Hof werd op 20 juni 1847 de oprichting van deze broederschap vanaf de kansel afgekondigd.

Broederschap van het Heilig Hart van Jezus.

De doelstelling van deze broederschap was drieledig:

- de overgrote goedheid van het goddelijk hart en de liefde, welke Jezus ons betoont in het H. Sacrament te vereren door al de huldeblijken die wederliefde en dankbaarheid kunnen ingeven.
- De ongevoeligheid, onverschilligheid, ondankbaarheid van de mensen jegens hun Verlosser en de beledigingen goed te maken die hem in het sacrament van zijn liefde worden aangedaan.
- Naar gelijkvormigheid van het hart te streven en het gevoel van het hart van Jezus in ons hart over te planten.

Deze broederschap bestond te Riethoven.

Broederschap van de Heilige Familie.

Deze broederschap was vooral bedoeld om het christelijk gezinsleven bij de werkende stand te versterken. Het had het doel de Heilige Familie te vereren en aan de katholieken van beider geslacht, van alle leeftijden en stand, een heilzame gelegenheid te verschaffen om met zekerheid de weg van de deugd te kunnen bewandelen.

Oorspronkelijk bestond deze broederschap alleen in Luyksgestel, maar in 1899 werd zij ook opgericht op 't Hof. Als men 25 jaar lid was, kreeg men een zilveren medaille. Bij een 50-jarig jubileum werd een gouden exemplaar uitgereikt.

Na een ongekende bloei van deze broederschap in Nederland, begon in de jaren zestig van de vorige eeuw de grote neergang. Geleidelijk werden alle afdelingen opgeheven.

Congregatie van de Heilige Maagd.

De broederschap 'Congregatie van de Heilige Maagd' bestond in Luyksgestel. Haar doelstelling was haar leden aan te sporen tot oprechte deugzaamheid en ware godsvrucht jegens de Allerheiligste Maagd Maria. De leden waren verplicht als ware christenen te leven en alle gelegenheden tot zonden te vermijden. Zij werden opgeroepen elke morgen God te danken en driemaal het Onze Vader en Wees Gegroet ter ere van de Allerhoogste Drievuldigheid, eenmaal de twaalf artikelen van het geloof en het Salve Regina te bidden, 's avonds hun geweten te onderzoeken en daarna driemaal het Onze Vader en Wees Gegroet ter ere van de Allerhoogste Drievuldigheid te bidden, alsmede de psalm 'de profundis' (psalm 130) tot troost van de gelovige zielen.

Broederschap Heilige Joseph ter Eike.

Deze broederschap vond haar oorsprong in de parochie Ville-Dieu in Frankrijk. In deze plaats vereerden de inwoners Sint Jozef, van wie een beeld was geplaatst in de holte van een buitengewoon grote eikenboom. Paus Pius IX erkende in 1857 deze broederschap, waarna ook op andere plaatsen afdelingen werden opgericht om Sint Jozef te vereren en zijn deugden te verspreiden. Elk lid beloofde de woensdag toe te wijden aan de heilige Jozef. Pastoor Somers richtte in 1869 op 't Hof een afdeling van deze broederschap op. Aanleiding was volgens Panken het nieuwe beeld voor de Hofkerk. Hij schreef in zijn

dagboek: zaterdag 10 oktober is op de pastorie van het Hof een stenen beeld, de H. Jozef met kind Jezus voorstellende aangekomen, dat ik er kort daarna bezichtigde. Het is door een parochiaan van de kerk aldaar vereerd en te Munchen te Beijeren uitnemend vervaardigd. In maart daarna is het in de kerk gesteld en zondag 29 aug. Door de Eerw. Heer het Broederschap van den Jozef ingesteld.

Broederschap H. Kindsheid.

Deze broederschap had een taak te vervullen die als volgt was omschreven: “Door gebeden en aalmoezen, vooral van de kinderen, de arme verlaten kindertjes in de heidense landen trachten te redden voor hun tijdelijk [aards] en eeuwig leven”. De middelen, waren tweevoudig: een dagelijks klein gebedje bestaande uit een Wees Gegroet met de aanroeping: “H. Maagd Maria, bid voor ons en voor de arme ongelovige kindertjes”, en een bijdrage van 2½ cent per maand.

In het begin van 1886 werd op 't Hof deze broederschap opgericht. Panken vermeldt dat zij direct na de oprichting al 280 inschrijvingen had. In de zomer van het oprichtingsjaar werd de eerste Kindsheidsoptocht gehouden. Panken doet als volgt verslag: *‘Een aantrekkelijk schouwspel leverde de fraaie kinderoptocht. Hij bestond uit schier al de ingeschrevene jongens en meisjes, allen in feestdos, voorafgegaan door het Kruis en een beeld van O.L. Vrouw, benevens dat van St. Jan. Onder de langen stoet bevonden zich 4 gesluierde jongens die het beeltenis van het kind Jezus droegen, een jongen in Oosters costuum, eene pensionnaire met de krib waarin het kindje Jezus, strooiende bruidjes, enz. elk der overige meisjes droeg een bloemenruiker of een vaantje. De jongens een vaantje. Deze waren prachtig en 45 in getal. Een kind als st. Jan getooid droeg het Lam. .... Na de tocht zijn alle op krentenbollen enz. gul onthaald.’*

De jaren daarna werd jaarlijks onder groeiende belangstelling met een optocht en een heilige mis het feest van de Kindsheid gevierd.

Broederschap van de St. Pieterspenning.

Het doel van deze broederschap was de paus door gebeden, goede werken

KORT BERICHT
OVER DE
BROEDERSCHAP
VAN DEN
ST. PIETERSPENNING
ONDER DEN TITEL EN DE BESCHERMING VAN
DEN H. PETRUS, PRINS DER APOSTELN.

Deze Broederschap, die te Rome begonnen, weldra veel deelneming vond, heeft haar ontstaan te danken aan de rampspoeden en de aanslagen, waarmede de H. Kerk en inzonderheid de H. Stoel in deze ongelukkige dagen zoo zeer te kampen heeft.

Het doel dezer Broederschap is, om onzen H. Vader den Paus door gebeden en geldelijke ondersteuning te hulp te komen.

1. Door gebeden, opdat de barmhartige God, bewogen door de smeekingen der geloovigen, de dagen van beproeving

en geldelijke ondersteuning te hulp te komen. Als verklaring voor de geldelijke ondersteuning werd gewezen op het einde van de Kerkelijke Staat in 1870. De bijdrage stelde de paus in staat om in de behoeften van de kerk te voorzien. Om lid te worden en de daaraan verbonden aflaten te verdienen, was het voldoende om de doop- en familienaam te laten inschrijven en maandelijks één cent te betalen.

De oprichting van broederschappen werd vaak van boven af opgelegd. Maar de mening van alle pastoors kwam niet altijd overeen met die van de hogere clerus. Na verloop van tijd of bij verandering van pastoor werden de broederschappen soms opgeheven. Het kon ook uitdraaien op een slapend bestaan. Soms werd ze na enkele decennia weer nieuw leven ingeblazen. Vaak hield een pastoor er zijn eigen broederschap(pen) op na.

Met het 'Rijke Roomse Leven' verdwijnen ook de broederschappen uit de samenleving. Zij zijn langzaam en stilzwijgend ten grave gedragen.

Theo Antonis

Bronnen:

- Hermanus Thomas, - Aanbidding van het H. Sacrament des Altaars
- Walther van Halen, - De devotionaliasering van de katholieke gelovigen in oostelijk Noord-Brabant
- Internet: <http://resources.huylgens.knaw.nl/> en <https://www.katholiek.nl/>
- Jette Janssen,- De deugd van Broederschap
- Gerard Rooijackers, - Rituele repertoires
- P. N. Panken, - Dagboeken
- Drs. W.H.Th. Knippenberg, - Devotionalia, deel 2
- Charles de Mooij/Renate van de Weijer, - Rijke oogst van schrale grond
- Parochiearchief 't Hof

DE PRONK VAN 'T HOF

'JAMMER DAT ZE ZOO ACHTERAF STAAT'

Een van onze fraaiste gemeentelijke monumenten bestaat in 2018 precies 125 jaar. Het is bekend als het doktershuis in de Burgemeester Magneestraat. In het rapport *Cultuurhistorische inventarisatie provincie Noord-Brabant, Gemeente Bergeyk 1983* wordt het beknopt omschreven als: Herenhuis, dokterswoning, tweelaags (1893). Zadeldak. Middenrisaliet met trapgevel. IJzeren sierhek. Koetshuis verbouwd plm. 1970. In *Beschrijvingen gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden in Bergeyk 1996* wordt eraan toegevoegd: Boven de gevelelementen in de voorgevel is in de boogconstructie siertegelwerk aangebracht.

Het zijn slechts enkele zinnen die iets vertellen over de architectuur. Maar zeker zo interessant is de geschiedenis van dit monument. Bij speurwerk in oude kranten trof ik in een persbericht als het ware de geboorteakte aan.

Bergeik, 12 Mei.

Heden werd alhier door het gemeentebestuur aanbesteed het bouwen van een docterswoning met bijlevering van alle bouwstoffen. Er waren 7 concurrenten, die inschreven als volgt: H. Pollaert, f 9820.-; B. Manders, f 9780.-; H. Franken, f 9699.-; H. Vereiken, f 8970.-; Andr. v. Keulen f 8562.-; G. Rijnders, f 7890.-; J.W. v. Dooren, f 7483.-. Aan den minsten inschrijver is het werk gegund. Andere jaren moet menig handwerksman de gemeente verlaten, om elders werk te vinden, doch dit jaar zal dit onnoodig zijn. De Eerw. Zusters Ursulinen zijn reeds bezig met het bouwen van eene boerderij (aannemer H. Franken), daarbij nu nog een docterswoning, die de pronk van 't Hof zal worden (jammer dat ze zoo achteraf staat).¹

Dat laatste zinnetje: *jammer dat ze zoo achteraf staat*, vraagt om een verklaring. In 1893 stond het raadhuis nog aan de oude markt, waar nu de

---

¹ Peel- en Kempenbode 13.5.1893

bus-abri van Rietveld staat. Wat nu Magneestraat heet, was toen de Schoolstraat, genoemd naar de (openbare) school die hier in 1870 gebouwd werd. Daarvoor heette die straat nog Hoolstraat, die grotendeels onbebouwd was. Het nieuwe raadhuis dat hier in 1923 werd gebouwd, stond ten opzichte van de oude markt, voor het gevoel van de mensen inderdaad een beetje *achteraf*.

Een andere krant was een maand vroeger al haantje de eerste met het volgende bericht, want er waren al serieuze plannen voor een doktershuis.

Bergeijk

Bij het timmeren van genoemde publieke gebouwen blijft het evenwel niet, want de gemeente laat ook een prachtige huizing stichten, welke ten gebruike van den WelEd. Heer Dokter zal dienen. Door al deze en andere werkzaamheden zullen de ambachtslieden en verdere personen meer dan voldoende arbeid gedurende dezen zomer in onze gemeente vinden.²

De feitelijke historie van dit bijzondere gebouw komt uit de pen van een van de latere bewoners, dokter Albert Smulders. Hij schreef in 1960 een aantal artikelen voor De Eyckelbergh en had het geluk dat hij nog een zoon van de eerste bewoner, Dr. Duchateau, aan de telefoon kreeg.

In het derde hoofdstuk van zijn *Tweehonderd jaren Gezondheidszorg in Bergeijk* schrijft Albert Smulders:

Een jaar nadat Dr. Bakker op het kleine kerkhof aan de Bucht begraven was, had Bergeijk weer een nieuwe dokter in de persoon van de Limburger Dr. M.C.T. Emile Duchateau. De nieuwe dokter was geboren in St. Pieter bij Maastricht op 8-2-1860 en hij was gehuwd met Geertruida Brigg die op 18-2-1864 in Amsterdam ter wereld kwam. Evenals Dr. Bakker vestigde hij zich in het oude doktershuis aan de Markt [lees: Kerkplein, jb]. Er kwamen echter spoedig moeilijkheden met deze huisvesting. De eigenaar (A. Jansen, drogist in Den Bosch) wilde het huis vrij hebben om er een Marechaussee-kazerne van te maken.

---

² Meerijsche Courant 5.4.1893

De gemeenteraad, die blij was dat Bergeijk weer een eigen dokter had, maar ook graag het Koninklijke Wapen aan een betere kazerne wilde helpen, nam toen in zijn vergadering van 11 maart 1893 het besluit om voor de gemeente-geneesheer een nieuw doktershuis te bouwen. Maar voor het huis klaar was, moest voor Dr. Duchateau al tijdelijk een andere huisvesting gezocht worden. In het gemeenteraadsverslag van 22 juli 1893 lezen wij daarover het volgende:

“Over het huren van een huis voor Dr. Duchateau wordt gezegd, dat het huis³ van wijlen Margo Henselmans te huur is en dat Notaris van Galen zijne waschkamer ter beschikking zou stellen voor plaatsing der apotheek. Hiermede zou de Docter zich behelpen zo het huis van Margo Henselmans van een planken vloer werde voorzien en er een gemak werd geplaatst, en de Docter bij Philip Baken een vertrek kon krijgen om 't volk te ontvangen. Er wordt bepaald alles maar klaar zien te krijgen. De Burgemeester zegt, als kost het ook vijf en twintig gulden of méér, de Docter moet toch wonen! De Secretaris wordt uitgenodigd met Franken over een vloer te spreken en alles af te werken.” Tot zover het gemeenteraadsverslag.

Ik geloof niet, schrijft Smulders verder, dat deze ingewikkelde verhuizing ooit tot stand gekomen is en ik meen dat Dr. Duchateau in het oude doktershuis is blijven wonen tot het nieuwe klaar was.

De gemeenteraad had intussen de plaats van het nieuwe huis al bepaald.

Voor 500 gulden was van Veldwachter Smets een groot stuk grond gekocht op de hoek van de Molenakkers en de huidige Magneestraat waarop huis en tuin royaal een plaats konden vinden. Toen kwam de discussie of het een huis met één of twee verdiepingen moest zijn.

Tenslotte besloot men om aan Architect Koenen uit Veghel opdracht te geven om een doktershuis van twee verdiepingen te ontwerpen, voorzien van een koetshuis en een paardenstal.

In de raadsvergadering van 10 mei 1893 vond de aanbesteding plaats.

De architect gaf eerst toelichting over de kosten, verklaarde toen dat er, naar zijn mening, laag was ingeschreven en verliet de vergadering om de

---

³ Nu het Teutenhuis aan de Domineestraat, jb.

Raad te laten beslissen wie het huis zou moeten bouwen. De inschrijving zag er als volgt uit: Andreas van Keulen, Valkenswaard *f* 8562,-; Hendr. Vereijken, Bergeijk *f* 8970,-; Godfr. Reijnders, Bergeijk *f* 7890,-; Joh. van Dooren-Fasol, Valkenswaard, *f* 7483,-; M. Pollart, Maasniel Limb. *f* 9820,-; Hendrik Franken, Bergeijk *f* 9699,-; Bonaventura Manders, Bergeijk *f* 9780,-.

De Raad besloot de bouw te gunnen aan de laagste inschrijver en dat was Van Dooren-Fasol uit Valkenswaard. De Burgemeester zond de veldwachter naar buiten om deze aannemer in de Raadszaal te halen en wenste hem geluk met zijn opdracht. Het raadsverslag eindigt aldus: “Na afloop vraagt Van Dooren-Fasol de Raad op een glas bier bij Groenen dat door allen wordt aangenomen.” Op die Mei-avond zal dus onder leiding van burgemeester Aarts, door vele dorstige raadsleden geklonken zijn op het nieuwe huis en op alle dokters die het ooit zullen bewonen. Jammer dat er in die tijd nog geen bandrecorders waren.

De bouw van het huis ging voorspoedig. Door vele inwoners werden met paarden en karren de Belgische stenen aangevoerd vanuit het kanaal in Lommel. Wel viel Barthel Burgmans (de vader van Carel) van de dakgoot naar beneden met stenen op zijn schouders, maar hij kwam in een hoop met zand en kalk terecht en bracht het er goed af.

In 1960 noteerde dokter Smulders:

Het huis is nog steeds een degelijk staaltje van negentiende-eeuws vakmanschap. De tuin rond het huis was vroeger veel groter. Waar nu het Burgemeestershuis staat, had Dr. Duchateau temidden van hoge berken zijn fraaie vogelkooi gebouwd met fazanten, duiven en kippen. In de huidige burgemeesterstuin lag zijn grote vijver met karpers en baarzen. In de linker tuin, waar later Secretaris van Grootel gebouwd heeft, stonden hoge beuken, weelderige fruitbomen en sierplanten. Menige achtenswaardig ingezetene van het huidige Bergeijk heeft daar in zijn vlegeljaren heel wat heerlijke appels en peren van Dr. Duchateau en zijn opvolgers meegegeten, naar mij dikwijls in geuren kleuren verhaald is. De gegevens over de opbouw van de beplantingen rondom het doktershuis kreeg ik in een telefoongesprek met de Heer Theo Duchateau, een zoon

van de dokter, die thans als oud-inspecteur van het onderwijs in Den Haag woont en in zijn jonge jaren in deze romantische tuin speelde.

Theo beschreef mij enthousiast de mooie ligging van het doktershuis temidden van een wat wilde tuin met hoge bomen. Het komt mij voor dat het zeer jammer is dat een later Gemeentebestuur onder leiding van Burgemeester Klardie die sierlijke beplantingen rondom het doktershuis heeft opgeofferd aan de zuinigheidspolitiek van die dagen. De gemeente bouwde in de ene zijtuin het burgemeestershuis en gaf aan de toenmalige Secretaris van Grootel toestemming om zijn huis in de linker zijtuin te plaatsen, hoewel er in die tijd plaats en grond genoeg was in Bergeijk. Niet alleen voor de huidige bewoner die dit zit te schrijven, maar voor heel ons dorp is dit beleid jammer geweest. Had men de entourage die de architect bij dit hoge statige huis gedacht had intact gelaten, dan had het doktershuis een omlijsting gehad zoals men die thans [1960] nog terecht bij de Ned. Herv. Pastorie bewondert.

Bergeijk zou een stuk landelijke schoonheid rijker zijn gebleven. En terwijl ik dit schrijf denk ik aan een ander landgoed midden in Bergeijk, namelijk aan de oude-bosrijke tuin die de Doctoren Raupp hebben aangelegd (thans de tuin van “den brouwer”). Juist in dit seizoen beginnen de nachtegalen en merels daar hun avondconcerten te verzorgen. Moge dit historische en unieke park dat ook al menigmaal bedreigd is door het gevaarlijke potlood der planologen, een soortgelijk lot bespaard blijven.

Alb. J.M. Smulders.

Uit het Dagboek van Panken

Vrijdag 29 [juli 1893] zag ik des namiddags de aankomst van Dr. E. Duchateau met vrouw en kind⁴ hunnen intrek nemen in het huis waarin achtereenvolgens 4 artsen woonden en stierven⁵. Ik maakte 31/7 met hem kennis te zijnen huize. Maandag 1 Aug. had de harmonie, des nam. 6 ure den dokter eene serenade gebracht. Hij beantwoordde de toespraak van den burgemeester en verleende den harmonieleden ten huize der wed. de Leijer ½ ton bier.

---

⁴ Panken, Dagboek p. 2949

⁵ Dat was dus nog het huis van Dr. Raupp

Anekdote

Van mijn ouders herinner ik me dat Dr. Hoyck in zijn park, toen er links en rechts van het huis nog geen woning stond voor de burgemeester en de gemeentesecretaris, examens afnam voor het rijbewijs van tweewielige motorvoertuigen. Als de kandidaat gestart was, stond de dokter ergens verdekt opgesteld achter de hoge struiken. Bij het naderen van de motor wierp de dokter een kartonnen doos op het pad. Als de motorrijder er niet overheen reed, dan was hij geslaagd. De dokter reed zelf ook op een 'motorfiets' totdat hij na de oorlog beschikte over een auto met privéchauffeur. Dat was Willem van Hoof.

Johan Biemans

Foto van alle dokters (Bewerkt door fotograaf Ad Biemans)

IN DIT NUMMER

Rijk en Roomsch

Cas van Houtert

pag. 1

Het Rijke Roomsche Leven in de schoolbanken

Ad Tilborghs

pag. 3

Bergeijkse Devotie Broederschappen in de 19e eeuw

Theo Antonis

pag. 12

De pronk van 't Hof

Johan Biemans

pag. 22

Vergelijk bovenstaande door Martien Veekens op 1 december 2018 gemaakte foto met de door Johan Biemans aangeleverde foto van het in 1893 gebouwde doktershuis (zie pagina 2).

Redactie: info@heemkundekringbergeijk.nl
Cas van Houtert, Jaap Bussing, Ad Tilborghs en Martien Veekens (tevens vormgeving en productie in samenwerking met Cees van Thoor)